

Стріла часу, або Природа злочину  
Мартин Эмис

Уявіть, що життя починається... зі смерті. Молодість настає після старості. Прощання передую зустрічі. Абсурд? Ні, історія лікаря Тода Френдлі, що розгортається у зворотному напрямку: від смерті на лікарняному ліжку десь у США до нацистських концтаборів у Європі, невблаганно наближаючись до наймасштабнішого злочину Другої світової – Голокосту. От-от попіл перетвориться на людей і найжахливіший кошмар лікаря Френдлі стане реальністю. Чоловік у чорних чоботах і білому халаті... Мільйони невинних жертв... Моторошне передчуття майбутнього й усвідомлення того, що нічого не можна змінити... Обережно! Ненормативна лексика!

Мартін Еміс

Стріла часу, або Природа злочину

Присвячується Саллі

© Martin Amis, 1991

© Depositphotos.com / OSORIOartist, tommasolizzul, Alexey\_M, обкладинка, 2020

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2020

© Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2020

Частина перша

Як дбаєте, так і маєте

Я подався вперед – прокинувся з непробудного сну – і побачив довкола лікарів... американських лікарів: я відчував їхній ледь стримуваний натиск, волохаті тіла і бридкий доторк страшних рук – сильних, чистих і ароматних рук лікарів. Мене спаралізувало, але з'ясувалося, що очима я рухати можу. Принаймні очі рухалися. Лікарі, схоже, користувалися моєю безпорадністю. Я відчував, що вони обговорюють мій стан, але більше теревенять про всячину, аби згаяти час, – про свої хобі тощо. І спливла думка, спонтанна й напрочуд чітка, цілком сформована та усталена: як же я ненавиджу лікарів! Будь-яких лікарів. Усіх лікарів. Пригадуєте єврейський анекдот про те, як розпачлива літня жінка біжить берегом моря: «Допоможіть! Мій син – лікар – тоне»? Здається, смішно. Смішна, гадаю, її гордість – вона сильніша за любов. Але з якого дива пишаться самі діти-лікарі (може, до речі, цього варто соромитися, ба навіть жахатися): порання з бацилами і трихінелами, травмами і змертвінням, їхній огидний лексикон і огидні аксесуари (закривавлений гумовий фартух, що висить на кілочку)? Лікарі – воротарі життя. Чому хтось мав би хотіти стати таким?

Певна річ, лікарі довкола мого ліжка у відпочинковій одежі темніли засмагою самовпевненості та чуттям одностайності, яке виникає завдяки згуртованості. У своєму стані я міг би визнати їхні манери образливо недбалими. Але мені додавав певності несмак цих лікарів, атлетів і бодібілдерів, самовпевнених експертів – маю на увазі їхню безжальну гонитву за гарним життям. Принаймні гарне життя краще за негарне. Воно охоплює віндсерфінг, наприклад, вигідні пропозиції ф'ючерсів, стрільбу з лука, дельтапланеризм і вишукані обіди. Уві сні я бачив... Ні, не так. Скажу інакше: над темрявою, з якої я щойно вималювався, панувала незнайома чоловіча постать з некерованою аурую, котра поєднувала красу, жах, любов, розпусність, а понад усе – владність. На цій чоловічій постаті чи сутності начебто була біла одіж (сяяв покрохмалений лікарський халат). І чорні чоботи. І якась посмішечка. Гадаю, це зображення було негативною копією лікаря номер один – у чорному тренувальному костюмі та кедах із п'ятковим стабілізатором. З виразом задоволення на обличчі він кивав на мої груди.

Час годі було відстежити, бо він увесь пішов на боротьбу з ліжком, схожим на пастку чи вовківню, вкриту сітками, і на відчуття початку жажливої подорожі до якоїсь страшної таємниці. А до чого таємниці? Вона пов'язана з ним – з найгіршою людиною в найгіршому місці у найгірший час. До мене помітно поверталися сили. Туди-сюди вешталися мої лікарі

з важкими руками і важким диханням. Ішли й поверталися, щоб помилуватися новим моїм скигненням і бульканням, видовищним смиканням, атлетичними поштовхами. Часто на чарівне неспання залишалася лиш медсестра. Її кремовий формений одяг похрускував, і в цьому звуці зосереджувались і вся моя млість, і всі надії. На тоді мені було вже значно ліпше, я почувався якнайкраще. Як ніколи. Відчуття з усіма їхніми розкошами повернулися спочатку до лівого боку (раптово), потім до правого (з утішною непомітністю). Я навіть здобувся на похвалу від медсестри за те, що зміг більш-менш самостійно вигнути спину, коли вона підкладала мені судно... Тож лежав я тихо і радів, до зловісної години... і санітарів. Лікарям-гольфістам я ще дав би раду, як і недипломованій медсестрі. Але потім з'явилися санітари і застосували електрошок і кисневу терапію. Їх було троє. Вони не панькалися. Увірвалися до палати, згребли мене разом із одягом і витягли до саду. Достоту так. Тоді приклали мені до грудей два дроти, схожі на телефонні, з притиском на кінцях (розжарених до білого гарту). Врешті-решт, перш ніж піти, один із санітарів поцілував мене. Здається, я знаю, як називається такий поцілунок. Його називають поцілунком життя. Після цього я, либонь, зомлів.

Опритомнів я, коли ніби щось луснуло у вухах, свідомий цілковитої самотності, охоплений почуттями любові й захвату до великого млявого тіла, в якому я перебував і яке зараз, схилившись понад грядкою троянд, знехотя займалося поправленням підв'язки ломиносу на дерев'яній стіні. Велике тіло не квапилося, але робило все до ладу, бо знало свою справу. Мені кортіло розпружитись і роздивитися сад. Але щось не спрацювало: тіло, у якому я перебуваю, не підкоряється моїй волі. Я кажу: «Роздивись довкруг». Однак шия не слухається. Очі також своє роблять. Це що, серйозно? З нами все гаразд? Я не запанікував. Я задовольнявся бічним зором, що ненабагато гірший. Я бачив, як кручені рослини падали й тремтіли, як пульс або як тихе биття крові в скронях. Повсюди бліда зелень, смугаста і рельєфна у блідому світлі, – як американські гроші. Я порався там, поки не потемніло. Реманент кинув у сараї. Стривайте. Чому я вертаюсь до будинку задом наперед? Чекайте. Це вечірня чи ранкова напівтемрява? Що, власне... що за чим має йти у моїй подорожі? Які діють правила? Чому птахи співають так дивно? Куди я прямую?

Хай там як, сяка-така рутинна встановилася. Здається, я звикаю до свого нового стану.

Я живу тут, в Америці поштових скриньок і білизняних мотузок, невинній Америці, чемній Америці, на ринку народів, яка задає усім основний колір і спирається на засади «Якщо вам добре, то й мені добре». Мене, звісно, звуть Тод Френдлі. Тод Т. Френдлі. Я тут: усередині в «Днях салату», біля крамниці «Металеві вироби Генка», на клапті газону біля «білого дому» – груди випнув, руки в боки, щось типу «хо-хо-хо». Отакий я чувак. Я тут: у продуктовому магазині, на пошті, з неодмінними «привіт», «бувай» і «добре-добре». Але насправді говорять не так. А ось як:

– Ербод, ербод, – вітається аптекарка.

– Ербод, – відповідаю. – Ив а?

– Індогоьс ив кя?

– Мм, – каже вона, розпаковуючи мій лосьйон для волосся.

Виходжу, задкуючи, торкаючись капелюха. Вимовляю слова мляво, як і все інше роблю. Щиро кажучи, не відразу второпав, що жалюгідне цвірінькання, яке долинає зусібіч, – людська говірка. Гай-гай, навіть горобці та жайворонки звучать пристойніше. З цікавості перекладаю ці людські трелі. Призвичаївся швидко. Опанував цю мову так, що можу говорити нею уві сні. Зрештою, є ще одна мова, друга мова у Тода в голові. Іноді й сні у нас цією мовою.

І ось ми рушаємо в класному капелюсі й стильних черевиках, із «Газетт» під пахвою повз коротенькі під'їзні доріжки (ЗАСЕЛЕНО ЩІЛЬНО) і поштові скриньки (Веллс, Коен, Резіка, Мелігру, Клодзінські, Шерінг-Кальбаум і невідь-хто ще), тиху амбітність домоволодінь («Поважайте права господаря»), напаковані дітьми автобуси з жовтим знаком «ОБЕРЕЖНО – ДІТИ» і чорний силует квапливого хлопчиська зі шкільним ранцем без ручки. (Певна річ, він не дивиться, куди йде. Біжить та й годі. Обличчя, очі дивляться вниз. На машини не звертає уваги – усі сили віддає рухові.) Коли повз мене в мінімаркеті пробігають такі діти, я дружньо куйовджу їм волосся. Тод Френдлі. Мені не доступні його думки, але зрозумілі його емоції. Я – крокодил у річці, що повниться його чуттями. А знаєте що? Кожен погляд, кожна пара очей, що, оцінюючи, примружується, щось у ньому будить, і я відчуваю напад страху і сорому. Це те, до чого я йду? А страх Тода, коли я спiniaюсь і аналізую його, справді жахає. Він нез'ясовний. Яюсь пов'язаний із його каліцтвом. Хто міг це вчинити? Як йому уникнути цього?

Дивись-но. Ми молодіємо. Молодіємо. Почуваємось на силі. Навіть ростемо. Яюсь я не зовсім упізнаю наш світ. Усе ніби знайоме, але непевне. Ненадійне. Це світ помилок, діаметрально протилежних помилок. Усі люди теж молодіють, але їх це не цікавить, як і Тода. Вони не вважають це нелогічним і дещо огидним, на відміну від мене. Я безсилий і не можу ні на що вплинути. Я не можу вважатися винятком. А в інших людей теж усередині хтось сидить – пасажир або паразит, як я? Щасливці. Закладаюся, вони й сні бачать не такі, як ми. Постають у білому халаті й чорних чоботах. За нею – заметіль і сльота, як буря людських душ.

Щодня, покінчивши з «Газетт», ми з Тодом відносимо її до кіоску. Я стежу за датами. Змінюються вони так. Слідом за 2 жовтня йде 1 жовтня. Після 1 жовтня – 30 вересня. Як це розуміти?.. Кажуть, у божевільних у голові або кіно, або театральний кін: там вони порядкують, лаштунки ставлять і живуть. Але Тод цілком здоровий і не один у своєму світі. Тільки мені здається, що фільм прокручується у зворотний бік.

Я – не простачисько.

Наприклад, виявляється, я володію певним обсягом абстрактної інформації, загальних відомостей, якщо хочете.  $E = mc$

. Швидкість світла – 186 000 миль на секунду. А це чимало. Усесвіт скінченний, але безмежний. Знаю планети: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон – бідний Плутон, температура нижча від нуля, нижча за норму, увесь із льоду й каменю, розташований далеко від тепла і світла. Життя – не з медом. Він хитається і крутиться. Трохи виграєте – трохи програєте. Так на так виходить. Як дбаєш, так і маєш. 1066, 1789, 1945. У мене чудовий словниковий запас (монада, ретрактильний, некрополь, паліндром, антидизистеблїшментаризм), і я бездоганно знаю правила граматики. Знаю, де ставити кому в реченні «Будь ласка поважайте права власника». (І на плакаті на Шостому шосе у рекламі «Скринька міцних напоїв Роджера» не зрозуміло, чи скринька належить Роджеру, чи міцні напої.) За винятком слів, що означають рухи або процеси, які мені завжди хочеться взяти в лапки («давати», «падати», «істи», «випорожнюватися»), мова завжди зрозуміліша за мовлення. А ось іще один анекдот: «Вона телефонує й каже: “Іди сюди, вдома нікого”. Я приходжу, і що ж ви думаєте? Вдома нікого нема». Марс – бог війни у римлян. Нарцис закохався у власне відображення – усім серцем. Якщо колись будете укладати угоду з дияволом і він захоче щось узяти у вас навзаєм, не давайте йому своє дзеркало. Тільки не дзеркало, бо воно – ваше відображення, ваш двійник, таємний співвласник. Про диявола слід правдиво сказати, що він діє з власної ініціативи, а не виконує чиїсь накази.

Тода Френдлі не можна звинуватити в любові до свого відображення. Навпаки, він його не терпить. Чепуриться навпомацки: віддає перевагу електробритві, а стрижеється жажливими кухонними ножицями. Тому я не знаю, який у нього вигляд. Вдома, зрозуміло, є кілька дзеркал, але він ніколи в них не дивиться і не звертає на них уваги. Іноді щось мені блимне у темній вітрині крамниці або щось криве віддзеркалиться на крані чи ножі. Слід сказати, що цікавість моя вельми послаблюється хвилюванням. Його тіло зовсім не надихає: шкіра на тильному боці долонь укрита плямами, плоть абияк наліпилася на торс і пахне курятиною та м'ятою, а ще – неоковирні ступні. Ми зустрічаємо на проспектах Веллпорта чемних літніх американців – барилькуватих дідів і смугастих морських вовків у всій красі. А Тод має кепський вигляд. На свої роки. Якийсь розбитий, зігнутий, боязкий і присоромлений. А обличчя? Колись уночі, між двома поганими снами, він додбав до темної ванної та схилився над раковиною, почувачись загубленим, знеособленим, – стояв і намагався втішитись чи заспокоїтись під струменем води. Тод застогнав, випростався перед темним дзеркалом і потягнувся до вимикача. «Зараз буде гаплик», – подумав я. Це має статися зі швидкістю світла. Тримайтесь. Ось...

Я припускав, що зовнішність у мене лайнова, але ж це достоту смішно. Боже. Ми справді схожі на лайно. Точніше – на коров'ячий кізяк. Йой. Там хтось живий є? Так, помалу виокремилась Тодова голова. Вуха схожі на великі гітари, рідке волосся, як біле хробаччя, вкриває апельсинову кірку черепа. Ще й масне. Я так і думав: щоранку він зішкрібає той жир до баночки і десь раз на пару місяців здає до аптеки за три долари сорок п'ять центів. Так само чинить з дрібним піском із солодкавим запахом зі свого марного тіла... Тепер обличчя: серед руїн і решток, які ні про що не говорять, є завиток виразності навколо очей – суворий, таємничий, непростенно блазнівський і сповнений страху. Тод вимкнув світло. Повернувся до ліжка і поганих снів. У його простирадл білий запах страху. Я вимушений нюхати те, що нюхає він: дитячу присипку, запах нігтів, перш ніж вогонь випльовує їх у мисочку, а звідтам у муках вони прилаштовуються до тремтливих пучок.

Хіба це я? Чи просто дивний перебіг подій? Приміром, усе життя, усе життєзабезпечення і значення всього (плюс грубі гроші) походять з одного господарського пристосування – ручки унітаза. Наприкінці дня, перед кавою, я заходжу. А він уже є, цей принизливий теплий запах. Я спускаю штани і торкаю чарівний важіль. Раптом з'являється все це, із туалетним папером, який я використовую й охайно знову намотую на рулон. Потім підтягую штани і чекаю, доки вщухне біль. Біль, імовірно, від цієї процедури, від усієї моєї залежності. Нічого дивного, що ми при цьому плачемо. Зиркаю на чисту воду в унітазі. Не знаю, але мені таке існування здається пеклом. А потім дві філіжанки кави без кофеїну – і на боковеньку.

Споживання їжі теж не тішить. Спершу я складаю чисті тарілки до посудомийниці, котра, на мій погляд, працює добре, як і решта помічних кухонних приладів, доки не з'явиться якийсь опецьок у комбінезоні й не зіпсує все своїми інструментами. Але поки все гаразд: беремо брудну тарілку, кладемо на неї сміття зі смітника і сідаємо чекати. Деякі недоїдки напихаються знов мені до рота, і після майстерного розминання язиком і зубами я повертаю все на тарілку для додаткового рихтування ножем, виделкою, ложкою з метою створення скульптурної композиції. Це, зрештою, дає терапевтичний ефект, якщо ви не споживаєте суп абощо, бо то буде справжнє покарання. Відтак відбувається морочливе охолодження, перебирання, складання та повернення цих харчів до мінімаркету, де мене, виходить, швидко й щедро винагороджують за працю. Тоді з візком або кошиком я плентаюся проходами і повертаю консерви та пакети на належні місця.

А ще мене серйозно розчаровує в житті читання. Щовечора я вибираюся з ліжка, щоб почати день – з чого? Не з книги. І навіть не з «Газетт». Ні. З двох-трьох годин за читанням брехливої бульварної газетки. Я починаю з кінця колонки на шпальті й поволі підіймаюся вгору до самісінького початку, де кожен матеріал повчально підсумовується великим кеглем. **ЧОЛОВІК НАРОДИВ СОБАКУ. МОЛОДЕНЬКУ АКТОРКУ ЗГВАЛТУВАВ ПТЕРОДАКТИЛЬ.** Грета Гарбо, читаю я, в наступному житті народилася кішкою. Щось химерне про близнюків. Незабаром вища нордична раса спуститься з крижаних космічних

хмар і правитиме світом тисячу років. Ця всячина – про Атлантиду. Здається нормальним, що мое читиво мені доправляють сміттярі. Я затягую до себе сміттеві мішки... а з величезних щелеп сміттевозів відгонить промисловим насильством. І ось я сиджу, булькаю в склянку і просякаю цим дегенеративним непотребом. Нема на це ради. Усе вирішує Тод. Що відбувається?.. У світі тобто? І про це я нічого не знаю. За винятком тих моментів, коли Тод відволікається від кросворду для спритників у «Газетт». Здебільшого я поїдаю очима всячину, як-от: «Антонім до “малий” (7 літер)» або «Не брудний (6 літер)». У вітальні є книжкова шафа. За запорошеним склом видно запорошені корінці, які стоять наготові. Але ж ні. Натомість: КОХАННЯ НА ПЛУТОНІ. МАВПА КАЖЕ: Я – ЖА ЖА ГАБОР. СІАМСЬКІ П'ЯТИРНІ!

З плином років додається ще дещо. Гадаю, доба Рейгана чудово вплинула на моральний стан Тода.

Я у прекрасній фізичній формі. Кісточки, коліна, спина і шия вже не болять постійно. До потрібного місця, наприклад до протилежного кутка кімнати, я дістаюсь тепер набагато швидше. Ви й оком не змигнете, а я вже там. У мене шляхетна постава. Ціпок я давно продав.

Ми з Тодом так пречудово почуваємося, що вступили до клубу і займаємося тенісом. Може, передчасно. Бо принаймні спершу в нас клята спина боліла. Вважаю, теніс – досить тупа гра: пухнастий м'ячик відбивається від звичайної або дротової сітки біля краю корту, і ми вчотирьох гатимо по ньому, поки не виграє – на мій погляд, цілком очікувано – подавач. А поки що ми радо стрибаємо і віддишуємося. Перекидаємося жартами з приводу наших гризових бандажів і налокітників. «Пап», – кажуть ракетки. Тод популярний, і хлопці тут його люблять. Не знаю, як Тод до них ставиться, тільки його залози кажуть мені, що він обійшовся б і без особливої уваги, і навіть узагалі без неї.

Здебільшого ми сидимо в клубі й граємо в карти. Там я можу побачити по настінному телевізору президента. Авжеж, літні люди, старизна з плямами на шкірі й фруктовим соком, кайфують із того президента: як він похмурніє, його обмовки, класне волосся. Тоду в клубі подобається, але є тут людина, якої він боїться і яку ненавидить. Цю людину звуть Арт – черговий горилоподібний дідусь, який може вбити, плескаючи по спині, і має зичний голос, що нашттовхує на думки про вторгнення і панування. Уперше навіть я перелякався. Арт доступився нашого столика, дав Тоду потиличника, трохи не скрутивши йому в'язи, і вимовив неймовірно голосно:

– Ти очима їх з'їдаєш.

– Справді? І що ж? – перепитав Тод.

Той нагнувся ближче:

– Тут є такі, що клонуть на це, Френдлі, але ж я знаю, що тобі треба.

– О, то все перебільшення.

– Досі на них полюєш? – прокричав Арт і покотив далі.

Щоразу, коли ми намагаємося непомітно проскочити повз столик Арта, настає пауза, а за нею – шепіт на всю кімнату: «У Тода Френдлі дупа більша за сидіння на унітазі». Тоду це не подобається. Саме це йому не подобається.

Проте цими днями в мінімаркеті погляд Тода прилипає до тіл місцевих фройляйн, які тягнуть свої візки. Щиколотки, стегна, заглибинка біля ключиць, волосся... До того ж з'ясувалося, що у Тода є чорна скринька зі світлинами жінок. Веселі старі шльондри у вечіркових сукнях і штанних костюмах бежевого кольору. Перев'язані стрічками листи, медальйони, символи кохання. Глибше у скриньці, де Тод нечасто порпається, жінки стають приємно молодшими і виставляються у шортах і купальниках. Якщо все це означає те, що я думаю, то і в мене нетерплячка. Мені терпець уривається. Не знаю, чи варто сказати, що товариство Тода мене втомлює. Ми повсякчас разом. Але така самотність йому шкодить. Він у повній ізоляції. Бо про мою присутність він не знає.

У нас постійно з'являються нові звички. Може, й погані, бо самотність усе-таки. Тод грішить наодинці... Він приохотився до алкоголю й тютюну. Його день розпочинається з цих гріхів: скляночка червоного вина, сигара в задумі – хіба це не шкодить? І ще одне. Без особливого захвату і без особливого успіху, наскільки я розумію, ми почали займатися сексом самі з собою. Це відбувається, якщо вдається, відразу після прокидання. Потім ми насилу зводимось на рівні ноги, підбираємо з підлоги одяг, сідаємо і булькаємо в склянку, задумливо пихкаємо сигарою і лу?паємо очима на бульварну пресу з огидними дурницями.

Не можу второпати (а не завадило б), чи Тод добрий. Або наскільки недобрий. На вулиці він забирає в дітей іграшки. Щира правда. Дитина стоїть собі біля метушливої матусі або здоровеги-татка. Підходить Тод. Усміхнена дитина простягає йому іграшку, пискляве каченя або що. Тод бере. І задкує назад, мерзотно вишкірившись при цьому, як лайноід. Обличчя дитини стає безвиразним, замкнутим. Більш нема ні усмішки, ні іграшки: Тод забрав і те, й інше. Потім він несе іграшку до крамниці здавати. Заради чого? Заради кількох баксів. Можна вірити такій людині? Він ладен одібрати цукерку в немовляти, якщо за неї дадуть п'ятдесят центів. Тод ходить до церкви. У неділю він чимчикує туди в капелюсі, з краваткою і в темному одязі. Дорогою до храму у віруючих пробачливий погляд, і, схоже, Тоду така громадська підтримка потрібна. Ми сідаємо рядами і

вклоняємося трупу. Але мені зрозуміло, нащо туди ходить Тод. Господи, він такий безсоромний! Він зі скарбнички бере купюру побільше.

Для мене це дивно. Я знаю, що живу на невблаганній чарівній планеті, яка проливає і віддає дощі або навіть батожить ними, через що на небесній тверді золотом спалахують громовиці зі швидкістю 186 000 миль за секунду, а одним порухом тектонічних плит вона може за пів години спорудити місто. Творіння... Легко і швидко. Звісно, ще існує Всесвіт. Але я не зношу зірок, хоча й знаю, що вони там, і навіть бачу їх, бо Тод уночі дивиться вгору, як усі, буркоче і показує пальцем. Великий Віз, Сиріус, Гончаки. Для мене зірки – як шпильки і голки, як маршрут кошмару. Не сполучайте точки. Лише одну зірку я можу споглядати без болю. Та й та – планета. Її називають вечірньою зорею, уранішньою зорею. Вразлива Венера.

Я знаю, що в Тодовій чорній скриньці – любовні листи. Кажу собі набратися терпцю. Тим часом я іноді складаю, якимось запечатую і відправляю листи, яких не писав. Тод створює їх за допомогою вогню. На отих ґратках у каміні. Потім ми виходимо з дому й кидаємо їх до нашої поштової скриньки з написом «Т. Т. ФРЕНДЛІ». Ці листи адресовані мені, нам. Наразі у нас лише один кореспондент. Якийсь хлопець із Нью-Йорка. Завжди один і той самий підпис унизу сторінки. Та й лист завжди один і той самий. Він пише: «Любий Тоді Френдлі! Сподіваюся, ви почуваетесь добре. Погода тут і далі помірна. З найкращими побажаннями. Щиро ваш...» Такі листи приходять раз на рік, приблизно на зламі років. Дуже швидко я розібрався, що вони одноманітні та невиразні. Але в Тоде інші відчуття. Багато ночей напередодні одержання листа його фізіологія свідчить то про страх, то про ганебне полегшення.

А ще мені подобається дивитися на місяць. У цей період він особливо боязкий і слабовільний, як вигнана й принижена душа Землі.

2

Жорстоким стань, щоб бути добрим

Події відбувались одна за одною. Нова домівка. Кар'єра. Користування автівкою. І любовне життя. З головою поринув у ці справи, і для себе часу не лишалося.

Переїзд був операцією, симетричною до досконалості, елегантною і незамутненою. Прийшли здоровані й повантажили все мое майно у свій пікап. Я поїхав з ними в кузові (ми весь час жартували) на нове місце. До міста. По Шостому шосе, на південь від річки, над залізничними коліями, поза складами з їхніми іржавими корсетами, артритними

підв'язками, підпорами для хребта. Нові володіння виявилися меншими за попередні: терасований будинок – дві кімнати вгорі, дві внизу – і маленький задній двір. Мені тут до душі, бо, гадаю, і люди тут різні, і присутній милий американський плюралізм. Але Тод не знає, на яку стати. Ні в сих ні в тих. Я ж бачу. Наприклад, у день переїзду, коли чоловіги ще снували з ящиками й коробками, Тод шмигонув у садок, який плекав багато років. Він укляк, носом удихнув на повні груди... Там було по-своєму розкішно. Суху траву вкрила ніби роса, але не затрималась і злетіла вгору, бо щось билось у грудях і спонукувало її до лету. Росіяна волога ніжно бриніла на наших щоках, доки, моргаючи, наші очі не увібрали її. Така туга... Чому це? Я тоді вирішив, що він плакав за садком, у який вклав стільки праці. Садок здавався раєм, коли ми починали, але за кілька років... та нехай мені всячина за такі слова. Вирішував не я. Я взагалі нічого не вирішую. Тож сльози Тода були слізьми покути, слізьми каяття. За все зроблене. Погляньте-но. Кошмар в'янення і мілдью, грибок і чорна плямистість. Він поволі висушив і поламав усі тюльпани й троянди, а тоді запечатав їхні ексгумовані трупи в паперовий пакет і відніс до крамниці продавати. Бур'яни та кропиву повстромляв у землю, і земля прийняла в себе це неподобство, чіпко хапаючи його. Такі плоди ретельного вандалізму Тода. Його товариші – попелюха, білокрилка, пильщики. І гедзі. Він наче притягує їх до свого обличчя, поплескуючи зап'ястком. Могутні гедзі відлітають і повертаються, сідають і злостиво потирають свої лапки в передчутті. Руйнувати важко. Руйнування відбувається поволі.

А от творення, як я вже казав, проблем не викликає. Як у випадку з автівкою. Ледве облаштувавшись на новому місці, ми подалися до гаражика або кладовища автівок кількома кварталами південніше. Такі «заклади» я називаю дірами-в-стіні. Але стіни нема, щоб виколупати в ній діру. Усі будівлі в цьому районі неначе на колінах стоять. Така халепа із сучасними містами. Працювати в такому місті ви, може, й схочете. Але жити – ні на здорову голову. Сенса, значення і наповнення – усе в центрі, у зубчастих стовпах хмарочосів. Так от, автівка, здавалося, нівроку. Автівка та й годі. Але Тод дивився на неї з почуттям, з тупою хіттю – як би це сказати – любощів, що перервалися. Незабаром до нього вийшов гаражний працівник, витираючи масними пальцями промашену ганчірку. І раптом Тод дає йому вісімсот баксів. Чоловік рахує гроші, і вони трішки сперечаються: Тод каже дев'ятсот, а чоловік – сімсот, потім чоловік почав просити шістсот, а Тод підняв до тисячі, і так далі. Залишившись біля автівки на самоті, Тод провів пальцями по кузову. Що він шукав? Шрами. Травма... Пригадую, того ранку Тод не мав настрою. Удень був на похоронах чи просто випадково побачив процесію, але намагався на цвинтарі триматися віддалік, де могили стояли ще не викопані. Він перехрестився і подався геть. Ми вертались автобусом, а він іде нескінченно довго, і в ньому повно п'яниць і верескливих дітей... Автівки – це клас. Автівки. Щодня ми навідувалися до гаража, і з кожним днем наша машина мала жалюгідніший вигляд. Вісімсот доларів? І видно було, як біля неї порались замурзані мавпи з молотками і мутровими ключами, перетворюючи її на достеменний металобрухт.

Чи варто говорити, що коли ми пішли її забирати (в іншому місці – у центрі), автівка була схожа на судно. Ми теж були не в кращій формі. Транзакції передувала вкрай неприємна

пригода. Шпиталь. Саме так. Прийом у травмпункті. Ми йшли туди по-своєму (бо Тод знає це містечко задом наперед) і, дяка богові, пробули там недовго. Робити треба те, що треба: знімаєте сорочку, вас простукують і колють, але голову ви не піднімаєте, бо не хочете знати, що вони там виробляють. Не ви тут командуєте. Вас це не стосується. Зрештою санітари повезли мене в центр міста, де все сталося. Там стояла моя машина, ніби скажений старий кабан у шалі: рило та ікла розбиті, аж пара йде. І сам я не дуже добре почувався, коли поліцей допомагав захвати мене на водійське сидіння і намагався зачинити деформовані дверцята. Відтак я собі сів, і нехай Тод усе вирішує. Різні люди навколо видивлялися на нас, а Тод як дурень уп'явся в них очима. Але потім опанував себе. Щосили натиснув на гальма, й автівка зайшлася в судомках від обертання, мов дзига, й реготу. Одним майстерним вивертом він бортанув зігнутий гідрант на хіднику, і ми гайнули геть – назад вулицею за висхідними номерами. Інші автомобілі вищали, заповнюючи вакуум нашого несподіваного пробудження.

Через кілька хвилин – перший випадок з нашого любовного життя. Просто такий собі збіг. Ми приїхали додому, Тод натиснув до краю на газ, і машина наче прикипіла до місця. Він не зупинився помилуватися нею (автівка була як нова на вигляд: клас!), а поспішив до будинку, важко дихаючи, скинув пальто – і притьмом до телефону.

Я намагався зосередитися. Гадаю, вловив майже все. Розмова поточилася так:

– Прощавай, Тоде.

– Стривай. Не роби нічого.

– Кому воно треба? Усе однаково лайно.

– Айрін, – сказав він.

– Авжеж, Тоде, зроблю, я тепер страшна стара карга. Як це сталося?

– Ти не зробиш цього.

– Ні. Я накладу на себе руки.

– Ти не зробиш цього.

– Я потелефоную до «Нью-Йорк Таймз».

– Айрін! – запалився він. І тіло жаром пойняло.

– Я знаю, що ти змінив ім'я. Як тобі таке? Я знаю, що ти втікач.

– Ти нічого не знаєш.

– Я збираюся доповісти про тебе.

– Справді?

– Ти вночі проговорився. Уві сні.

– Айрін.

– Я знаю твою таємницю.

– Що?

– Я хочу, щоб ти знав.

– Айрін, ти під чаркою.

– Шматок лайна.

– Слухаю, – змучено відгукнувся Тод і закінчив розмову. Поклав трубку й прислухався до настирливого дзвінка. Потім – тиша. Його емоційний стан невиразний... Ну, то воно й на краще. Я хотів, аби Тод пішов і дістав ту чорну скриньку, щоб я як слід придивився до Айрін. Та ба. А нагода гарна.

Може, з коханням буде як із водінням.

«Був кінь, та з'їздився?» – підсумував механік у промашеному робочому комбінезоні. Те саме сказав санітар у білому хрусткому халаті в шпиталі. Але вони помилилися. Навпаки, наша їзда лише починалася. Гадаю, Тод сумує за старим будинком у Веллпорті, бо більшість наших поїздок там і завершується. Ключ він зберіг. Ми заходимо до будинку і ходимо по кімнатах. Будинок стоїть порожнем. Тод усе вимірює. І робить це з любов'ю. Нещодавно ми почали оглядати ще й іншу власність у районі Веллпорта. Але, на відміну від нашої домівки, там нема чого навіть міряти. Тод повільно повертається на Шосте шосе.

Ми почали знаходити серед сміття любовні листи від Айрін. Тод, відхиливши голову вбік, переглядає їх і ховає до якоїсь шухляди. Може, з коханням буде як із водінням. Коли люди пересуваються – подорожують, – вони озираються на те місце, звідки приїхали, а не на те, куди прямують. Хіба не так вони чинять геть у всьому? Тоді з коханням буде як із водінням, хоча наразі особливого глузду в цьому нема. Наприклад, у вас п'ять передач заднього ходу і тільки одна – переднього, що також позначена як «задній хід». Коли ми ідемо, то

дивимося не туди, куди прямуємо, а туди, звідки рухаємося. Природно, трапляються ДТП, але назагал система працює. Симфонія довіри струмує і плине уповні через усе місто.

Моя кар'єра... Не хочу її обговорювати. Ви самі не хочете про неї слухати. Якось увечері я підвівся з ліжка і поїхав – дуже невпевнено – до якогось офісу. Потім була вечірка з усіма моїми новими колегами. О шостій я пішов до приміщення зі своїм ім'ям на дверній табличці, надів білий халат і почав працювати. Ким? Лікарем!

Життя прискорюється, і я кручуся серед містян, у міському довкіллі, серед міського металу й цементу, у жорстокій взаємодії, з великим скреготом і поганим зчепленням у коробці передач. Місто – а є ж і більші міста (Нью-Йорк, наприклад, де, як я довідуюсь, і далі помірна погода) – усіляко впливає на містян. І найдужче, либонь, на тих, кому не слід жити в місті. Не тепер. Вони не ті люди, не в тому місці й не в той час. Айрін не слід жити в місті. Натомість Тод тут як удома, до певної міри. Він припинив їздити до Веллпорта, хоча й тужить за нашим перебуванням там, знесиленістю, такою безпечною і безпристрасною, за часом, коли він носив одяг пасивної старості. Літні люди не жорстокі, зовсім ні. Ми ж не шукаємо жорстокості у старих і дурних. У жорстокості яскраві очі й рожевий язичок.

Це більше, ніж місто. Це місто в місті. І попри свій новий професійний статус, Тод живе серед бідноти. Внизу, втаємничено – як ці умови проявляються? Боже, як міста дійшли до такого? Можна тільки уявити потворні пологи ймовірної загибелі (через століття після мене) і творення натомість радісної землі – зеленої, обітованої. Але я страшенно радий, що не був присутнім при появі міста. Воно, либонь, просто проскочило в мое життя. Воно увійшло в мое життя з уторованої тиші, з пилу й вологи. Колеги по роботі оселилися, передбачувано і зрозуміло, на Горі або у східному передмісті, ближче до океану. Але Тод Френдлі, напевно, відчуває потребу в такому місті, де його ніколи не виокремлять серед інших.

Тепер щодо кар'єри. Якось уночі, приблизно місяць тому, Тод прокинувся в незвичному розпачі, напіводягнений, а довкола все нестерпно крутилося, ніби спальня кріпилася до розкручуваного кабестана в кишках, де стогне його таємниця. Я подумав: «Нічого дивного, що мені було вчора так зле». Попередні дні завжди жажливі, коли Тод береться до чаю. Потім він підвівся і зробив щось... «значне», скромно кажучи. Ми пішли до вітальні, схопили латунний годинник, який завжди прикрашав полицю над каміном (які в нього сильні руки!), і з люттю загорнули його в яскравий пакувальний папір, який знайшовся у смітті. Тод мить стояв, дивлячись на циферблат, потім, із хворобливою посмішкою, у дзеркало. Кімната досі крутилася довкола нас. Проти годинникової стрілки. Ми рушили автівкою на прийом до ЦМО, тобто до Центру медичного обслуговування на Шостому шосе. Тод мимохідь вивантажив годинник медсестрі, крихітці Морін. Вона була трохи збуджена, проте виголосила гарну промову. Її обличчя мене вельми хвилювало – миле личко, веснянкувате, підступно нордичне, з великими або занадто випнутими вустами, що

мали виражати лише безвілля. Безвілля – водночас і надійна, і безнадійна.

Звісно, не вдаватиму, буцім фах лікаря став для мене повною несподіванкою. Віднедавна вузький наш будиночок наповнився медичними речами, лікарським спорядженням. Книжки з анатомії, врятовані з багаття на задньому дворі. Блоки рецептурних бланків.

Пластмасовий череп. Якось Тод витягнув зі сміттєзбірника сертифікат у рамці й повісив його на цвяшок на дверях туалету. Кілька хвилин він зацікавлено розглядав вишуканий напис. Певна річ, щоразу, коли таке трапляється, я отримую справжнє задоволення, бо слова щось означають, хоча Тод і читає їх навспак.

Я засвідчую під присягою перед лікарями Аполлоном, Асклепієм, Панацеею, беручи у свідки всіх богів та богинь, і відповідно до моїх здібностей та мого розуміння даю таку клятву... Зберігати непорочність способу свого життя і власної лікарської майстерності.

До якого дому я б не прийшов – я зайду до нього лише задля блага хворого і утримаюсь від навмисного поранення чи неправильного лікування[1 - Це перекручений текст Клятви Гіппократа. (Тут і далі прим. перекл., якщо не зазначено інше.)].

Тод пореготав із цього приводу. Окрім іншого, з комори виринув характерний чорний портфель. Усередині – світ болю.

Стадіончик болю з темрявою на дні.

Айрін тепер телефонує Тоду регулярно. Гадаю, добре, що ми маємо пізнати один одного, – це перше. Вона спокійна і (зазвичай) твереза: Тод трактує ці дзвінки як один зі своїх багатьох обов'язків, сприймає їх із покірною, зі склянкою віскі, пихкаючи сигарою. Айрін каже, що їй сумно. Їй самотньо. Каже, що дедалі менше звинувачує Тода у своєму нещасті. Каже, знає, що він негідник, і не може зрозуміти, чому його кохає... Я теж. Але кохання – дивна річ. Кохання – дивина. Часом вона думає – цілком спокійно – про самогубство. Тод застерігає, що гріх таке казати. Особисто я вважаю, що самогубство можна відкинути як порожню загрозу. Я думав про це. Самогубство, звісно, не вибір. Не у цьому світі. Якщо вже ви тут, якщо ви на борту, зійти не вдасться. Не можна просто вийти.

Вона стримано плаче. Тод стоїть на своєму. Вона перепрошує. Він перепрошує. Так це відбувається.

Сподіваюся, зрештою вони підуть на мирову.

Я цілком стоїчно витримую лікарську практику. У мене заперечень нема. Я тут не команду. Мої штани не самі в домі. Тож, гадаю, стоїцизм – моя єдина надія. Ми з Тодом, схоже, робимо все до ладу, і ніхто досі не скаржився. І поки що нас не силують братися до тих жахливих справ, якими тут переймаються, – ви просто не повірите, що тут іноді витівають... Дивно, але Тода тут добре знають і постійно беруть на кпини за його перебірливість. Я кажу «дивно», бо знаю, що Тод неперебірливий. Це я перебірливий. Я принципово перебірливий. Він цілком може із цим марудитись. Він позбавлений страху, далекий від поденщини тут – нічні чергування, запах зміненої людської плоті. Тод усе витримує, а для мене це торттури. Восьмигодинна робота викликає в мене напад паніки. Уявіть-но, як я скручуюсь усередині, задихаюсь і силкуюся відвести погляд... Я порушую важке питання – проблему насильства. Розумом я готовий визнати, що насильство корисне, насильство – це добре. Але внутрішньо я не можу погодитися з цією гидотою. Розумію, що я завжди був таким, ще у Веллпорті. Дитяче задихане скигління, погамоване суворим батьківським ляпасом, мертва мурашка, оживлена тиском недбалих підборів перехожого, поранений палець, вилікуваний і загоєний лезом ножа, – я від такого завжди здригався і відвертався. Але тіло, в якому я живу і пересуваюся, тіло Тода, не відчуває нічого.

Ми ніби спеціалізуємося в таких галузях: паперова робота, геронтологія, розлади центральної нервової системи і так зване забалакування. Сиджу я собі в білому халаті, з неврологічним молоточком, камертонами, ліхтариком, шпателями для язика, шпильками, голками. Мої пацієнти навіть старші за мене. Слід сказати, що зазвичай вони входять до кабінету з радісним виглядом. Вони повертаються, сідають і бадьоро кивають. «Гаразд», – каже Тод. Старенький йому: «Дякую, лікарю», – і подає свій рецепт. Тод бере папірець і виконує трюк із ручкою та стосиком рецептурних бланків.

– Я вам дещо випишу, – каже Тод, широко жестикулюючи. – І вам покращає.

Але ж я знаю, що то брехня: насправді Тод збирається – нахабно, відразливо, ледве знайомій людині – збирається засунути палець у дупу.

– Радше страх, – каже пацієнт, розстібаючи пасок.

– Як на мене, ви маєте гарний вигляд, – каже Тод, – для свого віку. Відчуваєте депресію?

Поробивши все на канані (нам обом гидко: стогін висить у повітрі), Тод береться до решти, як-от мацає сонні артерії на шиї й скроневі перед вухами. Потім на зап'ястках. Потім прикладає наконечник стетоскопа до нижньої частини чола – над надбрівними дугами.

– Заплющте очі, – каже Тод пацієнтові, який, ясна річ, одразу ж їх розплющує. – Візьміть мене за руку. Підійміть ліву руку. Добре. Розслабтеся трішки.

Потім починається приблизно така заспокійлива балачка.

Тод:

– Через це може зчинитися паніка.

Пацієнт:

– Закричу: «Пожежа!»

Тод:

– Що ви зробите, якщо прийдете до театру й помітите дим і полум'я?

Пацієнт:

– Сер?

Тод робить паузу.

– Це ненормальна відповідь. Нормальна відповідь така: «Бездоганих людей не буває, тому не судіть інших».

– Вони поб'ють скло, – вимовляє, спохмурнівши, пацієнт.

– Чому кажуть: «Людам у скляному будинку не варто кидатися камінням»?

– Гм. Сімдесят шість. Вісімдесят шість.

– Скільки буде дев'яносто три мінус сім?

– 1914–1918.

– Коли відбулася Перша світова війна?

– Гаразд, – каже пацієнт і випростується.

– Зараз я поставлю вам кілька запитань.

– Ні.

– Спите добре? Є проблеми з травленням?

– У січні мені буде вісімдесят один.

– А вам... скільки?

– Погано почуваюся.

– На що ж ви скаржитеся?

Отак. Звісно, коли йдуть, вони на вигляд не вельми бадьорі. Вони задкують від мене, витріщивши очі. І зникають. Затримуються лише для того, щоб спроквола тихенько постукати у двері. Принаймні можу сказати, що я не заподіюю цим стареньким справжньої або тривалої шкоди. На відміну від майже всіх інших пацієнтів у медичному центрі, вони йдуть звідси не у гіршому стані, ніж приходять.

Соціальний статус лікарів, звичайно, вельми високий. Перед вами запобігають, якщо ви лікар у білому халаті з чорним портфелем. Краще за все це виходить у матерів: вони усім своїм виглядом визнають вашу владу над їхніми дітьми. Як лікар, ви можете не перейматися ними, можете забрати їх, а можете й повернути, якщо схочете. Ми ходимо з високо піднятою головою. Ми – лікарі! Наша присутність дисциплінує тих, хто поряд, і вони стають серйознішими. Криві погляди оточення додають лікареві героїчності з німбом сухості. Біологічний солдат. А навіщо? Єдине, що допомагає мені пройти крізь усе це, крім розмов із Айрін, – це те, що ми з Тодом чудово почуваємося у ці дні – фізично. Не розумію, чому Тод не виявляє вдячності за таке поліпшення. Коли згадую, як було у Веллпорті... Ми там ходили, але ж заледве. Нам треба було двадцять п'ять хвилин, щоб перетнути кімнату. Тепер ми, майже не кречучи, можемо нахилитися, хіба що іноді в коліні хрусне. Ми піднімаємося і спускаємося сходами – вогонь! Іноді ми дістаємо зі смітничка запасні шматочки нашого тіла. Зуб, ніготь. Зайве волосся. Гамування нудоти та часткове потьмарення свідомості здавалися мені невід'ємними атрибутами буття, а виявилось, що цей стан тимчасовий. Іноді, навіть упродовж кількох хвилин (особливо якщо лягти), узагалі нічого не болить.

Тод не цінує поліпшення. Яюсь йому ніби байдуже. Взагалі. Але ось що. Пам'ятаєте, ми ж іще у Веллпорті почали влаштовувати собі такі сексуальні вправління? Тод тепер це робить набагато старанніше. Мабуть, на ознаменування більшої чоловічої сили... або для тренування. Але однаково ми досягли певного поступу... Тоде? Не знаю. Тобі як? Нормально? Бо, на мій погляд, поки що це дурня.

Його сни заповнені постатями, які вітер крутить, мов листя, а ще він бачить душі, що утворюють сузір'я, нестерпні для мене. Тод подовгу сперечається і каже правду, але невидимі люди, які могли б його почути і висловити судження, на щастя, відмовляються вірити йому і відвертаються – мовчки, втомлено і гидливо. Часто-густо він у покорі дозволяє нівечити себе похмурим олддерменам, огрядним до болю обербургомістрам,

затюканим залізничним носильникам. А іноді він світиться великою силою, яка виринається з нього і все чисто вирішує: цю силу дав творець-покровитель, який керує його снами.

Сутенери і маленькі повіі...

Я спантеличений місцевою економікою, комерцією, виправдальними угодами байдужого, вихолодженого міста. І приводів для цього мені не бракує – себто для спантеличення. По правді, мені багато що незрозуміло. Власне, я не швидкий на розум. Може, це якась ненормальність, навіть легкий аутизм. Чи просто думаю не на повну силу. Я граю неповною колодою, так би мовити, і не бачу глузду у світі. Поза сумнівом лише, що я якось пов'язаний із Тодом, але він не повинен знати про мою присутність. А мені самотньо... Тод Френдлі, присадкуватий, м'який Тод Френдлі тиняється по міських нетрях, притулках, нічліжках, реабілітаційних центрах, готельчиках для волоцюг. Але він не докучник і не підпомагач, якого просто тягне скрізь усе залагоджувати, якщо виявляються зловживання. Він приходить і йде. Пропонує, вказує і радить. Він – посередник у нещасті. Бо тут живуть наркомани, повіі, неповні сім'ї, волоцюги.

Повії западають на зрілих чоловіків. Це точно. Вони не морочаться з однолітками. Клієнти обачливо задкують у спеціальні кімнати, орендовані на короткий термін дешеві помешкання в садибі на вулиці Геррери, що потопає в сирості й страху. Здійснюється злягання, під час якого клієнт, або гаманець, як його ще називають, хутко отримує щедрю винагороду. Парочка виходить на вулицю і розходиться. Чоловіки дибають геть, соромлячись себе (ще б пак, робити таке за гроші!). А невситима повія залишається на хіднику у своєму тенкотопі[2 - Обліжна (в'язана) сукня без декольте, з відкритими плечима, на широких бретелях.] і збудливих мінішортах бити байдики до наступного клієнта. Чи от іще: поїздки в нікуди зі старими шкарбанами, які петляють кварталами на химерних старих автівках. Тод частенько опиняється в обителі шльондр. Він – містянин старшого віку, а дівчата таких не оминають. Але Тоду не йдеться про секс чи гроші. Навпаки. Він башляє (символічні суми – кілька баксів) і штанів ніколи не знімає (на дівчат він навіть не дивиться – вони для нього інші). Схоже, що Тод шукає тут наркотику. Не собі: тетрациклін і метадон він повертає до аптеки в ЦМО. У помешканні на вулиці Геррери серед зім'ятих простирادل і брудних біде також треба лікувати травми.

У нічліжках для волоцюг усі ідять одне. Тут нема ресторанів або буфетів, як у ЦМО. Гадаю, недобре, коли всі ідять одне й те саме. Я знаю, що в нас немає вибору, бо пожива береться з каналізації, хоча насправді системи бувають кращі, а бувають і гірші. Мене нудить, коли я бачу, як вони те все вичерпують із себе й заповнюють тарілки – їх там двадцять чи тридцять осіб – одним і тим самим... У кризових центрах і притулках жінки

переховуються від своїх рятівників. Кризовий центр не просто так називається. Якщо вам потрібна криза, записуйтесь. Шрами, садна, підбиті очі стають помітнішими, бузково-синіми, але тоді в екстазі розпачу жінкам час повертатися до чоловіків, які враз вилікують їх. Деяким потрібне більш фахове лікування. Вони дибають геть і лягають у парку, в підвалі або деінде, доки не з'являться чоловіки і не згвалтують їх – і тоді вони оклигують. «З ними, в дідька, – каже бридкий санітар Бред, – нічого не сталося такого (це він про жінок у притулку), чого не можна вилікувати шестидюймовим бананом». Тод похмурніє у відповідь. Я теж терпіти не можу Бреда, однак, хоч мені й неприємно це визнавати, іноді він має рацію. Як це так у світі складається, що такі, як Бред, можуть мати рацію?

Я не в усьому погоджуюся з Тодом. Далєбі не в усьому. Наприклад, він погано ставиться до сутенерів. Сутенери – видатні особистості, які, окрім іншого, додають міському пейзажу барв своїм одягом у стилі «зут»[З - Мішкуваті штани, піджак до колін.] і автівками. Де ті сіромахи поділися б без своїх сутенерів, які купують їх у грошах і нічого не просять натомість? Зовсім не те, що Тод зі своїм ніжним милосердям. Він ходить туди ятрити ім рани. І квапливо задкує, доки не з'явився багатостраждальний сутенер і не привів їх до тями своїми п'ястками в перснях. Поки він працює, немовля в колисці біля ліжка перестає плакати і засинає спокійним янголятком, знаючи, що прийшов сутенер.

Айрін і далі регулярно телефонує, але мені не слід плекати якісь надії. Я гадав, що вона помалу йде на зближення. Та ба. Вона знову заповзялася на нас. Казна-чого. Щось ми не так сказали?

Але певний оптимізм вселяє вже те, як Тод позирає на жінок на вулиці. Тепер його погляд спрямовується саме туди, куди я хочу. Наші імперативи і пріоритети не в усьому збігаються, проте частково – так. Нам подобаються жінки одного типу – жіночні. Спершу Тод дивиться на обличчя, потім на груди, потім на низ живота. Якщо він дивиться зі спини, то послідовність така: волосся, талія, сідниці. Ногами ми обидва нібито не цікавимося, але мені хотілося б розгледіти ноги прискіпливіше. Ще мене дратує те, скільки часу Тод приділяє кожній частині. Замало уваги він приділяє обличчю. Просто швидко перебігає очима. А я хотів би затриматися на обличчі. Можливо, етикет не дозволяє. Однак я трохи збдьорився. Навряд чи це запаморочення, коли я намагаюся побачити те, на що він не дивиться, дивитися на те, чого він не бачить.

Наші городні роботи, здається, до невпізнання пожвавили наші заняття сексом із самими собою. Відсутній складник, додаткову сутність слід шукати в туалеті. Або у смітнику.

Де б ми з Тодом були без туалету? І без усього цього сміття?

Поночі матері приносять Тоду немовлят. Він цього не заохочує, але співчутливість бере гору. Матері розплачуються з ним антибіотиками, від яких частенько у маляти з'являються болі. Слід бути жорстоким, щоб бути добрим. Малюкам не краще, коли їх забирають, і до самих дверей вони на пуп кричать. Матусі й собі розклеюються: виходять ридма ридаючи. Це зрозуміло. Я розумію. Я знаю, як зникають люди. Куди вони зникають? Не питаєте. Ніколи. Не ваше мелеться. Дітлахи на вулиці усе маліють та маліють. У якийсь момент доводиться саджати їх у візок, потім – до наплічника. А ще їх тримають на руках і заспокоюють, – звісно, їм сумно покидати матерів і йти. В останні місяці вони репетують найдужче. І вже більше не всміхаються. Тоді матері рушають до шпиталю. Куди ж іще? До палати входять двоє, до тієї самої кімнати, з хірургічними щипцями і брудним фартухом. Входять двоє. А виходить тільки одна. О, бідолашні матері, – бачите, як їм ведеться під час довгого прощання, довгого прощання з немовлятами.

Ну, нарешті.

Нарешті почалося. Я сповнений обурення. Чому Тод так марнував мое життя? Зненацька світ розкрив і показав свою глибину і колір. І внутрішнє «я» теж розкрилося. Ми не поверхові більше, а об'ємні й глибинні, неначе море зі своєю хиткою флорою і в'юнкою рибою. Розумію, усі навкруги схожі: зворушливо – ні, до болю – вразливі. Нам ніде сховатися.

Кохання не захопило мене зовсім зненацька – мене чесно попередили. Його сповістив новий стос любовних листів. Це не були листи від Айрін. Листи були до Айрін. Їх написав Тод. Його присадистим рівним почерком. Вони, ясна річ, зі сміттевого бака, з глибин десятигалонового пакета для сміття фірми «Гефті». Тод пішов до вітальні, сів і поклав на коліна перев'язаний червоною стрічкою стос. Дістав чорну скриньку. Посидів так, вийняв навмання одного листа із середини стоса і втелюючись в нього байдуже і розсіяно. Я розібрав таке:

Люба Айрін!

Ще раз дякую за диванні подушки. Мені вони справді сподобалися. Вони прикрашають кімнату і роблять її «затишнішою»... згубною. Коли робиш омлет, краще нехай пательня трохи постоїть із холодною водою, а не з гарячою... Венами перейматися не варто – вони просто неглибокі. Нема ні пігментації, ні набряків. Пам'ятай, ти мені подобаєшся такою, якою є... Як завжди, мені буде приємно побачити тебе у вівторок, хоча зручніше було б у п'ятницю...

Тод безтямно поглянув на скриньку. Світлина, яку він шукав, була зім'ята й поламана, але він розпростав її, стиснувши в кулаці... «Йой», – подумав я. Он вона яка. Не молода жінка. А тілиста стара баба. Посміхається у штанному костюмі бежевого кольору. Ідучи ввечері на роботу, Тод покинув листи на східцях біля порога в білій коробці з-під взуття, на якій хтось – либонь, Айрін – вивів: «Хай тобі чорт». Це не схоже на добрий знак. Але ж і лист Тода, гадаю, теж не був вельми обнадійливим.

Через пару ночей він прокинувся удосвіта, і його кидало в холод. «Акус», – буркотів він. Останнім часом він, бувало, цідив крізь зуби: «Акус, акус». Я гадав, що це кашель, або притамована відрижка, або просто якась нова прикра вигадка. Потім я розчовпав, що ж він каже. Він видобувся з ліжка й відчинив вікно. І почалося. Хвилями, легкими поривами кімната почала виповнюватися теплом і запахом іншої істоти. І відразу – оце дивина! – війнуло сигаретним димом, а у Тода ж щодо сигарет був пунктик, хоча іноді він палив свої сигари. Щось ніби пастила чи цукерки – солодке й старе. Ці запахи линули через усе місто. Тод неквапно вислизнув з піжами і надів ворсяний халат. Потім незграбно розкидав постіль. А ще наготував її сигарети, принаймні для неї, наповнивши блюдечко недопалками і попелом. Ми зачинили вікно, спустилися вниз і взялися чекати.

Гарне видовисько – гадаю, навіть романтичне для Тода – вийти на вологий хідник у пантофлях. Хоча його настрої на тому етапі, припускаю, нагадував радше виснажливе розчарування. Незабаром ми почули її автівку, її ковзке наближення, й побачили в кінці вулиці пару червоних вогників. Вона припаркувалася, гучно відчинила дверцята і вийшла з автівки. Я аж відсахнувся, коли вона рушила через дорогу обличчям уперед, похитуючи головою – журилася й цуралася чогось. Справді тілиста стара баба. Айрін. Еге ж.

– Тодє, – промовила вона. – Це все. Тепер ти задоволений?

Задоволений чи ні, Тод поперед неї зайшов у парадні двері. Вона насилу зняла пальто, доки Тод дибав нагору, і підтюпцем збігла за ним. Визнаю, я був збентежений. Мені було боляче. Бо в мене це було вперше. Називайте мене дурнем, мрійником, та я сподівався, що все буде чарівно. Але ж ні. Довелося зустріти її в найгірший день. Вона також була не при собі. А можна якось усе залагодити? Ми з Тодом відпочивали напівлежачи на зім'ятій постелі, коли Айрін увійшла до кімнати, притискаючи до очей зіжмакану паперову серветку і називаючи нас шматком лайна.

Потім вона почала роздягатися. Жінки!

– Айрін, – умовляв її Тод. – Айрін, Айрін...

Вона квапливо, ніби наввипередки з часом, роздяглася, але швидкість її рухів не мала нічого спільного з пристрастю. Вона швидко торохкотіла, плакала і хитала головою. Тілиста стара бабєря у великому білому светрі, великих білих штанях. Під підборіддям

груди утворювали цілу кручу, гострокутну й аеродинамічної форми, що пружно підтримувалися чимось на кшталт солдатського плечака з тросом і коловоротом. Розсупонилися шнуровиці. І тоді велика біла дупа заколивалася до мене. А мені здалося, що в неї білі шати. Про що казала Айрін, що вона мала на увазі, вимовляючи пів слова і пів слова ковтаючи – зі схлипами, пошепки? А ось що: чоловіки або надто слабкі, або надто напружені – середини не буває. Або надто тупі, або надто спритні. Надто невинні, надто злочинні.

– Кепський жарт, – сказав Тод, коли вона повернулася й подивилася на нас. – Та я ж не те мав на увазі.

Здавалося, Айрін полагіднішала. Матрона опустила й вмостилася поруч зі мною, всією своєю незграбною повнявою, і моя рука дотягнулася до білого м'якуша її плеча. Разюча близькість. Ніколи, ніколи раніше... Вона була зіщулена й стиснута (як і я), але шкіра ніжна. Торкаюсь. Подається. Подається на доторк.

– Чудово, – сказав Тод. – Тоді забирайся геть.

Я радий, що ці слова подіяли на неї заспокійливо, але в голосі все ще звучав переляк, коли вона мовила:

– Обіцяю.

– Обіцяєш?

– Ніколи.

– Нікому?

– Нікому ніколи не скажу.

– Бридня, – сказав Тод. – Хто ж тобі повірить? Ти замало знаєш.

– Іноді, думаю, це єдина причина, чому ти не пориваєш зі мною. Боїшся, що я розповім.

Обое замовкли. Айрін присунулася ближче, і поточилася інша розмова.

– Життя, – сказав Тод.

– Що? – запитала Айрін.

– Хіба не однаково? Усе це лайно.

– Чому? Бо я негідна, так?

– А ось про це більше ніколи не розмовляй.

– Ось так ти ставився до дружини та дитини?

– Ну, це хтозна, Айрін.

– Тільки перед друзями. Родиною. Коханими.

– У тебе ні перед ким немає зобов'язань бути здоровою.

– І шкідлива, – сказала Айрін.

– Тобі справді треба це робити? Огидна звичка.

Тод почав кашляти і обмахуватися своєю товстою правицею. Через якийсь час Айрін загасила сигарету і повернула її в пачку. Вона значливо повернулася до нас. Потім хвилин десять пішло на попередні пестоші. Притискання, стогони, зітхання тощо. Відтак він заліз на неї. І коли вона розсунула ноги, мене заповнили думки і почуття, яких раніше ніколи не було. Стосовно сили.

– О, любий, – сказала вона і цьомнула мене в щоку. – Нічого страшного.

– Вибач, – сказав Тод. – Мені дуже шкода.

Якось вони порозумілися. Потім усе пішло набагато простіше. Так, ми в чудовому настрої одягнулися і спустилися вниз під'їсти. Посідали за кухонним столиком поруч, байдужо розкручували ярд за ярдом білу локшину. Потім – знову вперше – пішли, уявіть собі, в кіно. Та ще й попідруч. У мене було відчуття, ніби я рухаюся навшпиньки незнайомим краєм із жінкою, яку можна торкати, – мені дозволялося робити все, що завгодно, принаймні все, що я міг зробити. Де межі? Коли ми увійшли, прозвучала сирена, як свист захвату на заїждженій платівці... Фільм теж пройшов чудово. Спочатку я стривожився, бо Айрін почала плакати, коли ми сідали на місця. А фільм був гнітючий. Все про кохання. Парочка на екрані спокійно випромінювала втіху і красу, здавалося, вони створені одне для одного, але після непорозумінь і пригод вони врешті-решт розлучилися. На той час Айрін уже задоволено муркотіла, коли не помирала зо сміху. Реготали всі. Але не Тод. Не Тод. Щиро кажучи, мені це теж не здавалося смішним. Наостанок ми зайшли до бару біля кінотеатру. Вона пила стінгер[4 - Коктейль із бренді й білого м'ятого лікеру.], Тод узяв кухоль пива. І хоча додому Тод пішов у паскудному настрої (зовсім не в гуморі), з Айрін ми попрощалися тепло і сердечно. Знаю, що тепер бачитиму її частіше. Усе це нам обійшлося у двадцять вісім доларів. З попкорном – тридцять один долар. Ніби й небагато, але нині слід бути обачнішим, бо все дешевшає на очах, і Тод постійно похмуро перераховує гроші.

А я залюбився аж по вуха. Не тямлю, куди йду, звідки приходжу. Прощення, що світиться в її юних блакитних очах, перейнятих жахливим замішанням на її старому запливлому обличчі – розпухлому, подзьобаному, підрум'яненому. Ох, людоньки! Мені здається, треба мати велику мужність і багато ще чогось, щоб увіходити в інших, в інших людей. Ми гадаємо, що люди навкруг живуть у фортецях, у цитаделях: за ровами, за мурами з шипами і битим склом. А насправді ми живемо в хистких спорудах. Виявляється, вони просто зліплені нашвидкуруч. Абиак. Можна просто просунути голову під запону намету і заповзти в нього. Якщо дозволять.

Втеча, мабуть, можлива. Втеча з... з цієї незрозумілої монади. Що ж до її проникнення в нього, то із цим складніше. Вона розповідає всяке про нас. Але чи багато вона насправді знає? Тод, ясна річ, як завжди, розіграє все по-чистому. Мені досі невтямки, чи погодиться він колись перетнути межу.

Як на мене, це так зворушливо – новини про дружину і дитину. Дружину і дитину, яких ми з Тодом колись матимемо. Але немовлята мене турбують. Звісно, ми всі знаємо, що немовлята завжди завдають клопоту. Крихітки потребують піклування.

Куди діваються крихітки, зникаючи, – щезають? Мене переслідує передчуття, що невдовзі я почну бачити їх у Тодових снах.

Уранці кожного шостого чи сьомого дня, перш ніж піти на боковеньку, ми забризкуємося брудом і розтріпуємося (кошлатимо брови пальцем проти шерсті), і в нас із Тодом виникає передчуття сну, який ось-ось має відбутися, збираючись на силі десь із іншого боку. Ми фаталісти. Ми лежимо, лампа світить, ранкова зоря примеркає. З'являється холодний піт, блищить і тут же випаровується. Потім прискорюється серцебиття, аж у вухах кров починає стугоніти. Ми не тямимо себе. Я маю приготуватися, коли Тод різко вимкне світло. Потім з криком, що перекошує йому щелепу, ми опиняємося в темряві. Велетенська постать у білому халаті, у чорних чоботах, що блокують кілька акрів. Десь там, унизу, поміж його ніг, – черга душ. Шкода, що я не маю сили просто відвести погляд. Будь ласка, не показуйте мені немовлят... Звідки цей сон? Він цього не робив. Тож сон, мабуть, про те, що Тод іще тільки робитиме.

Є така річ, що називається мода. Мода – для молодості з її волатильністю, але ми з Тодом іноді дещо собі дозволяємо. Наприклад, нещодавно ми зайшли до секонд-хенду й узяли дві пари штанів кльош. Я хотів на місці їх приміряти, але він залишив їх висіти в шафі нагорі, аби складки і розтяжки зберігали форму його тіла, особливості будови гомілки. Якось увечері він безцеремонно вліз у них. Пізніше, після роботи, я гарненько роздивився

наші нові штани, поки Тод стояв перед дзеркалом на повен зріст, розплутуючи плесканий віндзорський вузол на краватці. Загалом кльоші Тода не мали викличний вигляд. Це вам не бальні сукні, які допіру почали з'являтися на вулицях. Але однаково, як на мене, вигляд у них жалюгідний: з естетичного погляду це насильство над смаком. Поважний громадянин, старий лікар... і такі, ніби обслинені, жижки. Лишенько, а де ж його ступні? І тоді, гадаю, я зрозумів, що жорстокість Тода, його таємниці були пов'язані з головною помилкою щодо людського тіла. А може, я відкрив щось, пов'язане зі стилем або лінією

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<https://www.litres.ru/martin-emis/strila-chasu-abo-priroda-zlochinu/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

2

Обліжна (в'язана) сукня без декольте, з відкритими плечима, на широких бретелях.

3

Мішкуваті штани, піджак до колін.

4

Коктейль із бренді й білого м'ятного лікеру.